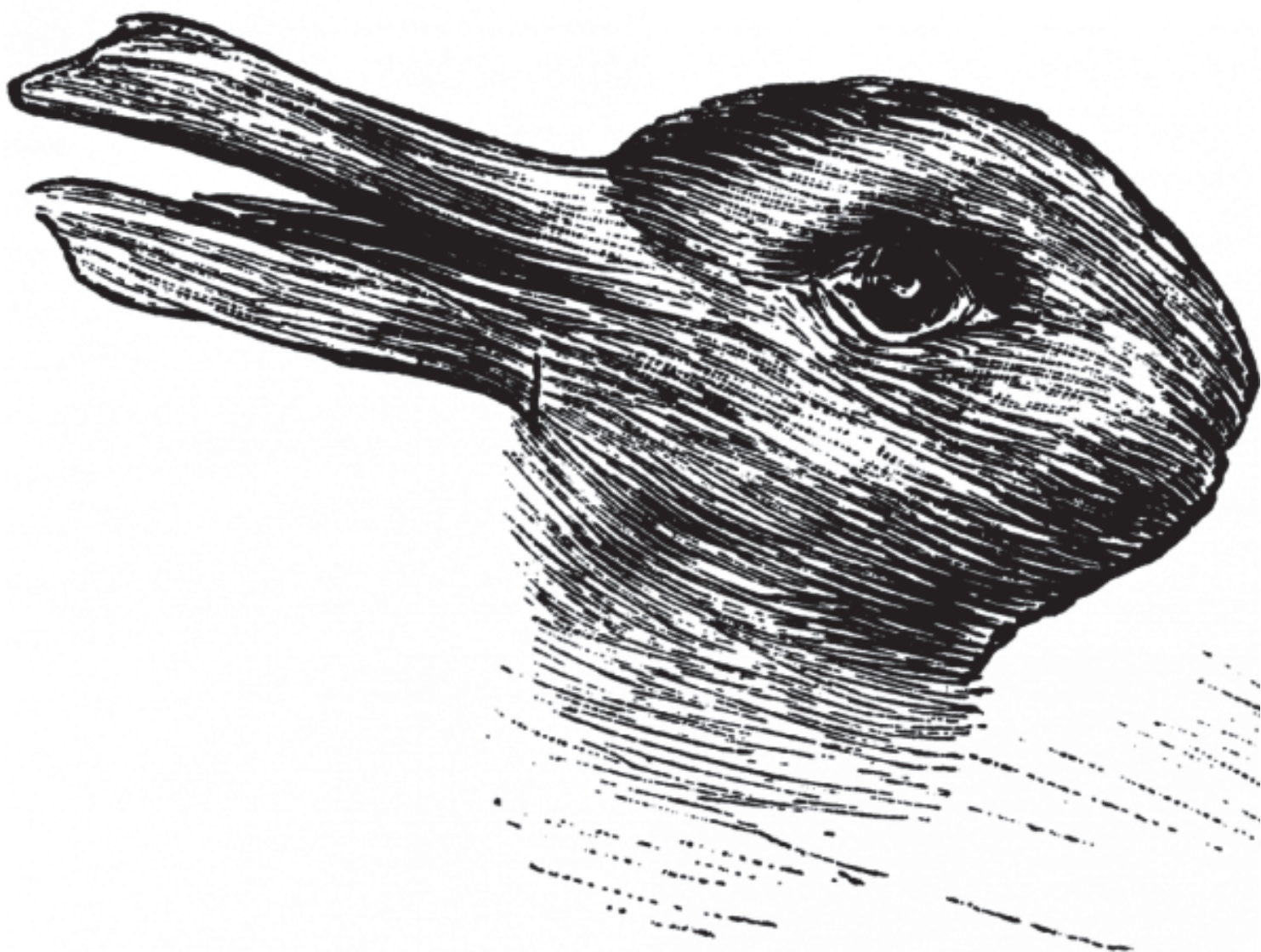

ANTTI HAUTAMÄKI

NÄKÖKULMARELATIVISMI
Tiedon suhteellisuuden ongelma

[SoPhi]

Antti Hautamäki

NÄKÖKULMARELATIVISMI
Tiedon suhteellisuuden ongelma

[SoPhi]

SoPhi 142

SoPhi on julkaissut akateemisesti korkeatasoista filosofista ja yhteiskuntatieteellistä kirjallisuutta vuodesta 1995. Kirjoittajamme ovat kansainvälisesti ansioituneita tutkijoita. Julkaisemme sekä suomen että englanninkielistä kirjallisuutta. Julkaistavat kirjat valitaan tieteellisin kriteerein asiantuntijalausuntojen pohjalta. SoPhin toimintaperiaatteina ovat nopeus, riippumattomuus ja ajankohtaisuus. Kirjat ovat helposti saatavilla maksutta internetistä. SoPhi-kirjat ovat vertaisarvioituja ja mukana julkaisufoorumin luokituksessa.

www.jyu.fi /sophi

Teos on saanut tukea Suomen tietokirjailijat ry:ltä.

© 2018 Kirjoittaja ja Jyväskylän yliopisto

ISBN 978-951-39-7537-1 (verkkoj.)

ISBN 978-951-39-7583-8 (painettu)

ISSN 1238-8025

Sisällys

Esipuhe	5
Johdanto	7
Luku 1. Filosofisen relativismin taustaa	14
Katsaus relativismin historiaan	14
Kant tiedon konstruomisesta	21
Leibnizin perspektivismi	22
Nietzschen perspektivismi	24
Myersin systemaattinen pluralismi	26
Luku 2. Filosofisen keskustelun ehdot	29
Filosofian suhteellisuus	29
Yhteinen kieli ja yhteiset merkitykset	32
Intuitiivinen käsitys totuudesta	39
Yhteinen todellisuus	42
Ydinrationaalisuus	45
Luku 3. Näkökulmat ja relativismi	57
Näkökulman käsite	58
Subjektiiiset näkökulmat ja sisäiset maailmat	71
Näkökulmat tuottavat maailman karttoja	77
Näkökulmien muuttuminen ja objektivointi	79
Näkökulmien vertaileminen	84

Esimerkkejä näkökulma-analyysistä	87
Näkökulmarelativismi filosofisena hypoteesina	94
Relativismin puolustamisesta	97
Luku 4. Totuuden relatiivisuus	102
Skeptisismi ja tiedon mahdollisuus	102
Totuusteoriat	106
Totuuden kontekstuaalisuus	113
Totuus näkökulmissa	119
Uusrelativismi	123
Näkökulmiin liittyvä totuusrelativismi	129
Luku 5. Tiedon relatiivisuus	136
Klassinen tiedon käsite	136
Objektiivinen tieto	139
Tiedon oikeuttamisen relatiivisuus	140
Luku 6. Todellisuuden relatiivisuus	164
Käsitteellinen relativismi ja pluralismi	164
Todellisuuden jäsentämisestä	169
Sisäinen ja ulkoinen realismi	176
Luku 7. Relativismi ja realismi tieteenfilosofiassa	184
Tieteellisen realismin kritiikkiä	184
Perspektivismi tieteellisen realismin vaihtoehtona	195
Vahva objektiivisuus ja tutkimuksen toinen logiikka	204
Luku 8. Kriittinen relativismi ja taistelu totuudesta	212
Kriittinen relativismi	213
Taistelu totuudesta	226
Johtopäätökset	242
Kirjan tausta ja kiitokset	250
Kirjallisuus	252

Esipuhe

Aikamme episteeminen maisema on täynnä erilaisia mielipiteitä ja Auskomuksia. Relativismi on filosofinen teoria, joka auttaa meitä ymmärtämään tätä pluralismia. Erimielisyydet eivät johdu suinkaan aina erehdyksistä, vaan niiden takana voi olla aidosti erilaisia kokemuksia maailmasta. Katsellemme maailmaa omasta näkökulmastamme. Relativismi pyrkii kiteyttämään intuitiomme aidoista erimielisyyksistä.

Kehittelen ja puolustan tässä kirjassa näkökulmarelativismia. Se on relativismi muoto, jossa tietoväitteet suhteutetaan näkökulmiin. Näkökulma on tapa tarkastella todellisuutta jostakin sen aspektista käsin. Mistään asiasta ei voi puhua omaksumatta jotain näkökulmaa. Pluralismi ei tarkoita, että kaikki näkökulmat olisivat yhtä hyviä. Päinvastoin ne ovat hyvinkin eriarvoisia erilaisten tavoitteiden kannalta. Näkökulmarelativismi korostaa kriittistä asennetta näkökulmiin. Se ei ole löysää äärirelativismia, jolle kaikki kelpaa. Sen takia myöskään tavanomainen kritiikki relativismia kohtaan ei pure siihen.

Vaikka kirja ei olekaan varsinainen oppikirja, niin se on kuitenkin ensimmäinen laaja suomenkielinen johdatus epistemologiseen relativismiin. Siinä käydään läpi keskeisimmät totuuteen, tietoon ja todellisuuteen liittyvät kiistakysymykset ja niihin annetut perusvastaukset. Kirjan käsittelemät asiat eivät ole yksinkertaisia, mutta olen kirjoittanut mahdollisimman selkeästi ja välttäen filosofian tavanomaista jargonia. Toivon kirjan sisällön avautuvan kaikille, jotka ovat kiinnostuneita tietoon ja totuuteen liittyvistä filosofista kysymyksistä. Kirja on hyödyllinen kai-

kille opiskelijoille, mutta filosofian opiskelijoille sen tulisi olla peruskemistoa. Näkökulmarelativismiin kehittäminen nojautuen uusimpaan filosofiseen keskusteluun tekee siitä kiinnostavan myös tutkijoille. Käytetty kirjallisuus antaa lukijalle kuvan relativismikeskustelun laajuudesta ja myös historiallisesta jatkumosta.

Relativismi kyseenalaistaa vakiintuneita ajatustapoja, mutta juuri rohkea ajattelu on kuningastie filosofiaan.

Helsingissä 21.5.2018

Antti Hautamäki